

Fra hvad til hvorfor?

Subjektive formidlingsaktiviteter i valgreportager 1990-2007

AF HEIDI JØNCH-CLAUSEN

Abstract

Den klassiske valgreportage i dagbladene er under afvikling. Det viser denne artikels analyse af reportager fra valgdebatter i tre aviser i fire valgkampe i perioden fra 1990-2011. Artiklen identificerer, udfolder og diskuterer en af flere forklaringer: Den klassiske valgreportage har forladt sit genremæssige udgangspunkt som tilstræbt objektiv formidler af politiske debatter og er blevet tiltagende subjektiv. Subjektiviteten manifesterer sig først og fremmest i, at journalisten er blevet mere analytisk. I løbet af analyseperioden nedprioriteres politikernes ord og budskaber i valgreportagerne således til fordel for journalistens egne refleksioner i form af politisk baggrundsviden, inddragelse af eksterne kilder og motivspekulationer.

Indledning

”Piver ALDRIG over rødt anlagte kommentatorer og journalister. Men jeg svarer saftsusme igen #fv15 tv2valg #dkpol.” Sådan lød et tweet fra venstremanden Martin Geertsen under valgkampen i 2015. Og han var ikke den eneste politiker, der fandt den politiske dækning skæv. Dansk Folkepartis udenrigsordfører Søren Espersen mente, at medierne ”uretfærdigt hetzede” Lars Løkke Rasmussen, mens partiets tidligere formand, Pia Kjærsgaard, udtalte: ”Det er som om, man skal se skævt til Løkke. Jeg synes, pressen overspiller.” (Politiken, den 15. juni 2015).

Til andre tider har det været rød blok, der følte, at den har fået en hård medfart af nyhedsmedierne (videnskab.dk, 21. januar 2011). Uanset om de beklagende politikere har ret eller ej,¹ åbner kritikken for den tilbagevendende, evigt aktuelle *news versus views*-diskussion om – og i hvor høj grad – nyhedsjournalistens holdninger skinner igennem deres artikler og indslag.

Denne artikel indskriver sig i diskussionen ved at stille det grundlæggende spørgsmål: Hvordan kommer journalistens subjektivitet til udtryk i nyhedsjournalistikken?

Analysematerialet udgør et lille, men vigtigt hjørne af nyhedsjournalistikken, nemlig *nyhedsreportagen* (som under valgkampe betegnes *valgreportage* – begge betegnelser vil blive brugt). Den definition, som jeg har udvalgt artiklerne ud fra, lyder: ”En aktuel, til dels personligt berettet førstehåndsskildring af en politisk begivenhed af offentlig interesse, hvor to eller flere uenige politikere har deltaget.” Dette udvælgelseskriterium materialiserede sig i 88 reportager fra de tre aviser *Politiken*, *Berlingske Tidende* og *Jyllands-Posten* i valgkampene 1990, 1998, 2007 og 2011.

I denne artikel vil jeg fremlægge hovedresultaterne af min undersøgelse af valgreportagens udvikling og afvikling i denne 21-årige periode.²

Overordnet vil jeg argumentere for, at valgreportagens udvikling er blevet dens afvikling.³ Konkret vil jeg identificere og diskutere et dominerende udviklingstræk, som trækker reportagen væk fra sit neutrale, informerende udgangspunkt: Nemlig en fremvækst i *analytiske* elementer. Et udviklingstræk, der støber fundamentet for en subjektivitet, hvor journalistens vurderinger, modsat politikerens ord, bliver reportagens reelle omdrejningspunkt.

Indledningsvist præsenterer og diskuterer jeg nyhedsreportagens (/valgreportagens) genremæssige karakteristika og udfordringer. Derefter kortlægger jeg valgreportagens kvantitative status i den samlede valgdækning i de tre aviser de fire år. Efter en kort skitsering af nogle oplagte forklaringer herpå identificerer, analyserer og diskuterer jeg reportagejournalistens stigende

analytiske aktiviteter i form af flere baggrundsinformationer og motivspekulationer, som jeg argumenterer for har ført til udviskningen af genren.

Reportagen som skizofren genre

At overvære en begivenhed, som man skriver om til sine læsere. Det er i al sin enkelthed det, reportagejournalisten gør. "Journalistikens urform" betegner journalistikforskeren Sten Steensen reportagen. I det hele taget levner litteraturens beskrivelse af reportagen som genre ingen tvivl om, at reportagen er den første og største nyhedsjournalistiske genre (Roksvold, 1997; Bech-Karlsen, 2000; Steensen, 2009).

Jo Bech-Karlsens anerkendte definition af reportagen lyder: "en førstehåndsskildring i personlig stil om et menneskeligt anliggende af offentlig interesse" (Bech-Karlsen 2000: 276). Ordet "førstehåndsskildring" er definerende: Reportagejournalisten skal være fysisk til stede ved den begivenhed, han skriver om. Dette afgørende kriterium afspejles etymologisk, da ordet "reportage" betyder "at bære tilbage": Journalisten bærer information tilbage fra verden til sine læsere. Og læserne skal kunne stole på, at begivenhederne fandt sted på den måde, journalisten beretter om dem. De skal kunne stole på journalisten som kilde til "dokumentarisk troværdighed", som Bech-Karlsen formulerer det (Bech-Karlsen 2000: 170).

Bech-Karlsens anerkendte reportagedefinition afslører et betydeligt paradoks i forholdet mellem at observere og berette, da førstehåndsskildringen skal være "i personlig stil". På den ene side skal journalisten altså give læserne en så tilstræbt objektiv gengivelse af debatten som muligt. Det betyder, at han i princippet skal holde sig selv og sine vurderinger ude af reportagen og så vidt muligt være fluen på væggen, der rapporterer om det, han ser – og ikke det, han personligt oplever eller vurderer. På den anden side skal journalisten *netop* opleve og vurdere ved at skildre "i personlig stil". At journalisten på denne måde både skal informere og underholde, referere og fortælle, udgør et paradoks, som ifølge Steensen gør reportagen til den sværeste genre af alle

at arbejde med for journalisten: "For i reportagen mødes to helt forskellige journalistiske idealer. Et reporterideal, hvor journalistens subjektivitet værdsættes. Og et objektivitetsideal, hvor journalistens subjektivitet definitivt ikke værdsættes." (Steensen 2009: 14, min oversættelse). Objektivitetsidealet og reporteridealet udgør, ifølge Steensen, "journalistikkens yderpunkter" (ibid.: 17). Afgørende er det dog, at reportagen er en nyhedsjournalistisk genre og ikke en holdningsgenre. Det rum for personlig udfoldelse, som reportagen rummer, skal begrænses til et personligt præg og ikke direkte fortolkninger og vurderinger.

Vækst i valgstof, nedgang i valgreportager

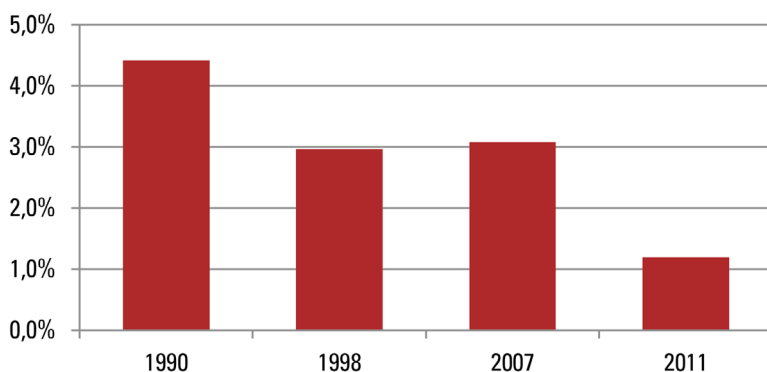
Den journalistiske dækning af folketingsvalg er som bekendt massiv. Et folketingsvalg betragtes af nyhedsmedierne som en art politisk højtid, hvor hver en sten skal vendes, både i forhold til substans, proces og personer (Møller Hansen og Kosiara-Pedersen 2014). Under mit arbejde med valgreportagen forekom det mig, at avisernes valgstof fra valgkamp til valgkamp er øget i den forstand, at der simpelthen skrives flere artikler om valget. For at efterprøve denne hypotese og kortlægge omfanget af valgstoffet optalte jeg derfor samtlige artikler, der handlede om valg i tre aviser i perioden 1990-2011.

Hypotesen holdt: Optællingen af artikler om valg – i alle genrer – viser, at valgstoffet som helhed er i markant vækst i perioden. Den største stigning ser man i *Jyllands-Posten*, der i 1990 havde 121 valgkampsartikler i valgperioden, mens det tilsvarende tal i 2011 var 356. En stigning i valgartikler på hele 194 procent. Den tilsvarende stigning for *Berlingske Tidende* i den 21-årige periode fra 1990 til 2011 er 110 procent (fra 200 til 419 artikler). Væksten i *Politikens* valgstof er med en stigning på 79 procent (fra 177 til 317 artikler) også markant, om end mere begrænset end de to andre.

Væksten er særligt markant i den fireårige periode fra valgkampen 2007 til valgkampen 2011, hvor antallet af valgartikler er

steget med 26 procent i *Politiken*, 19 procent i *Berlingske Tidende* og 25 procent i *Jyllands-Posten* (Jønch-Clausen 2014: 101).

Bladrer man igennem de mange valgartikler, springer det dog hurtigt i øjnene, at valgreportagen *ikke* har fulgt den samme eksplorative vækstkurve som det øvrige valgstof. Tværtimod ses færre og færre reportager i de tre aviser i perioden. Grafen nedenfor viser faldet i reportager set i forhold til det samlede antal valgartikler i aviserne og er udarbejdet som et gennemsnit af de tre aviser.

FIGUR 1: Andel valgreportager af samlet antal artikler om valget (gennemsnit af de tre aviser)

Som det fremgår af figuren, udgjorde valgreportagen i 1990 ca. 4,5 procent af den samlede valgdækning på tværs af de tre aviser. I 1998 og 2007 faldt andelen til ca. tre procent, mens den i 2011 i gennemsnit udgør bare én procent af den samlede valgkampsdækning. Med i alt 25 reportager i 2007 på tværs af de tre aviser og bare 14 reportager i 2011 er der tale om lige under en halvering.

Flere forklaringer

Men hvad skyldes denne journalistiske nedprioritering af valgreportagerne? Flere forklaringer – både af teknologisk, politisk og journalistisk karakter – kan belyse fænomenet. Jeg vil ganske kort redegøre for de to første typer af forklaringer, den tekno-

logiske og den politiske, hvorefter resten af artiklen vil have den journalistiske forklaring som omdrejningspunkt.

Den umiddelbart mest nærliggende forklaring er af teknologisk karakter. Dækningen af en debat, der foregår lige nu og her, er særdeles velegnet til internettet, da reportagen kan skrives og lægges ud under debatten, så den er højaktuel. På den måde opdateres læserne løbende i stedet for at skulle vente til næste dags papiravis. Udviklingen fra papir til skærm er i det hele taget markant. Det er alment kendt, at papiraviserne i en efterhånden lang årrække har kæmpet mod hastigt dalende læsertal. På fem år, fra 2010 til 2015, er oplagstallene for danske magasiner og ugeblade i gennemsnit faldet med 25 procent (mediawatch.dk). Den primære årsag er, at læserne i stedet søger mod internettet for at hente deres nyheder, enten fra netaviserne eller de sociale medier. Rasmus Kleis Nielsen og Kim Schrøder har i et stort studie kortlagt denne udvikling. Undersøgelsen viser, at særligt de unge har forladt papiraviserne til fordel for internettet: 76 procent af de 15-25-årige læser nyheder på deres computer ugentligt, mens kun 19 procent læser en trykt avis ugentligt (Kleis Nielsen og Schrøder 2013).

Spørger man dagbladenes redaktører, hvorfor reportagerne efterhånden er så sjældne, peger de på en årsag af politisk karakter (Jønch-Clausen 2014: 105). De forklarer, at de efterhånden finder de politiske debatter så indholdstomme, forudsigelige og orkestrerede, at de ikke er værd at dække. Christine Cordsen fra *Jyllands-Posten* skriver, "at tiden er løbet lidt fra dækningen af traditionelle valgmøder", og at tendensen skyldes, at en debat ikke længere i sig selv kvalificerer til at blive dækket. Der skal være "en særlig historie" forbundet – enten i forhold til stedet, deltagerne eller emnet. Bo Søndergaard fra *Politiken* bekræfter også tendensen til, at den klassiske valgreportage ikke længere prioriteres særligt højt. Hans forklaring går på, at disse møder sjældent er interessante at dække, da der ikke er meget substans: "Politikerne taler knap nok sammen, men lirer kampagnefraser af sig" (ibid).

Denne forklaring, som altså begrundes med udviklingen af selve debatten og dens deltagere, lyder plausibel, ligesom den teknologiske udvikling er indlysende. Men er det den eneste for-

klaring? Nej. I denne artikel peger jeg i retning af en anden mulig årsag, der udspringer af den journalistiske udvikling, hvor reportagejournalisten har indtaget en langt mere styrende rolle end tidligere.

Journalistens øgede dominans

Overordnet synes reportagegenrens udvikling fra – en smule firkantet formuleret – referat til historie at ligge fast. Historisk har der i reportagegenren været tradition for, at nyhedsreportager har indeholdt mange og lange direkte citater. Valgreportager fra 1968, som jeg tidligere har set på, blev således nærmest skrevet som rene "citatomtager", hvor journalistens egne beskrivelser og vurderinger enten var stærkt underspillede eller tenderende det ikke-eksisterende (Jønch-Clausen 2010).

Sådan ser reportager som bekendt ikke ud i dag. Med Steensens terminologi dominerer reporteridealet, hvor journalisten spiller en væsentlig større, mere styrende rolle end bare fluen på væggen. Moderne reportager skal med Hallins ord være "packaged", hvilket betyder, at de skal være vinklede og leve op til moderne formidlingsidealer, der handler om at underholde sin læser ved at fortælle en god historie i "personlig stil" (Hallin 1994: 138).

I min analyseperiode afspejler denne udvikling sig bl.a. ved, at politikerens ord kvantitativt tillægges mindre plads. Min opgørelse over den gennemsnitlige citatandel per artikel viser således en reduktion for alle tre aviser fra 1990 til 2007. Nærmere bestemt reduceres *citatmængden* – opgjort som den gennemsnitlige andel af citater per artikel – fra 27 procent til 19 procent fra 1990 til 2007. Mere markant er udviklingen dog, når man ser på *citatlængden*. Reportagejournalisterne bruger langt *kortere* citater i valgreportagerne i analyseperioden. Længden af citaterne i de tre aviser er fx næsten halveret i den niårige periode fra 1998 til 2007 – fra at udgøre gennemsnitligt 6,2 procent til bare 3,3 procent af artiklen (Jønch-Clausen 2014: 119).

Når politikerne kommer mindre til orde, kommer journalisten naturligvis tilsvarende mere til orde. Men hvordan forvalter reportagejournalisten sin øgede spaltepads? Hvilke fællestræk udgør den moderne reportages reporterideal?

Baggrundsinformation som analytisk aktivitet

Den mest iøjnefaldende udvikling i reportagerne i perioden er som nævnt stigende analytisk aktivitet fra journalisternes side. Ud fra de analyserede reportager at dømme betragter reportagejournalisterne det tilsyneladende efterhånden som del af deres informationspligt "at tage læseren i hånden" ved at påtage sig at forklare, analysere og kontekstualisere. Tendensen betegnes i litteraturen "*interpretive reporting*" og kan spores tilbage til 1930'ernes USA (Schudson 1998; Kovach og Rosensteil 2001). Ræsonnementet bag er erkendelsen af, at politiske fakta ikke taler for sig selv – og derfor må udlægges pædagogisk af journalisten. Journalister skal "not only report the facts truthfully, but also report the truth about the facts", som det lyder i Hutchins-rapporten fra 1947 (Hackett og Zhao 1998: 42).

Det mest fremtrædende formidlingsmæssige greb, jeg i min analyse af journalistens analytiske aktivitet har identificeret, er, at journalisten supplerer den debat, han/hun beretter om, med relevant *baggrundsinformation*. Et pædagogisk hensyn til modtagerens forståelse af debattens ordvekslinger synes at være drivkraften for denne bredere, forklarende form for nyhedsjournalistik, der altså er karakteriseret ved at række ud over den debat, journalisten dækker. Baggrundsinformation definerer jeg som "fakta, som journalisten finder relevante, der udspringer af journalistens egen viden om de politiske forløb og dermed ligger uden for debatten."⁴

Baggrundsinformationer kan være selvstændige sætninger eller længere passager, der indleder eller efterfølger gengivelser eller citater. Som her i en reportage fra 2007:

“Et af de eneste konkrete temaer, der blev debatteret, var *måske lidt overraskende* skolepolitikken, hvor Socialdemokraterne har varslet, at man vil *genåbne skoleforliget for at imødekomme De Radikale og Ny Alliance.*”

Debat: Ingen greb den sidste chance”, Berlingske Tidende 2007 (mine fremhævelser)

Med tilføjelsen ”måske lidt overraskende” bidrager journalisten her med sin personlige vurdering af emnet skolepolitik. Den sidste, markerede ledsætning er baggrundsinformation, der tjener som forklaring på emnet ”skolepolitik”. Journalisten vælger ikke at uddybe nogen substantielle elementer i skoleforliget, men bruger i stedet baggrundsinformationen til at forklare læseren den parlamentariske situation bag det debatterede emne. Han flytter dermed fokus fra debattens diskussionsemne til den politiske kontekst for ordvekslingerne – en kontekstualisering, der gør ordvekslingerne nemmere for læseren at forstå.

Baggrundsinformationerne er oftest kendetegnet ved en *tidslig markør*, der peger tilbage på noget, der er sket på et tidligere tidspunkt. Markører, der understreger, at informationen ikke er direkte kronologisk forbundet med den debat, den bruges i. Der er stor forskel på, hvor langt tilbage i tiden de tidlige markører tager læseren: Fra flere år eller måneder over nogle dage til få minutter. Når der er tale om flere måneder, er der ikke altid tale om en eksplicit tidsmarkør. Det ser vi blandt andet i følgende eksempel fra *Jyllands-Postens* 2011-dækning:

“Mens både SF og Socialdemokraterne ikke ønsker økonomiske begrænsninger, er *regeringen og kommunerne blevet enige* om at dæmpe de eksploderende udgifter på de specialiserede socialområde.”

“Der er penge i de fattige”, *Jyllands-Posten* 2011 (min fremhævelse)

Her fremgår det ikke præcist, *hvornår* SF og Socialdemokraterne er blevet enige om at dæmpe udgifterne til specialområdet, men trods den manglende konkrete tidsmarkør er mekanismen klar: Journalisten viser tilbage til noget, der *er* sket.

Ofte handler de de tidslige markører kun om nogle få dage som i følgende eksempler:

”Helle Thorning-Schmidt, der *hele søndagen* havde haft travlt med at lovprise den konservative beslutning, krævede nu også [...]”

”... statsminister Lars Løkke Rasmussen (V), der *hele søndagen* havde måttet gå balancegang mellem sine to partnere i den borgerlige lejr ...”

”Lars Barfoed kom i krydsild i partilederrunde”, *Politiken* 2011 (min fremhævelse)

De helt korte tidsmarkører kan som nævnt være ned til et par minutter og er typisk formuleret som ”efter mødet” eller ”inden mødet” el. lign. Et par af dem lyder:

”Løfter og garantier var det sparsomt med. *Men efter mødet* blev det klart, at de offentligt ansatte må imødesee ny usikkerhed i jobbet, hvis V og K kommer til magten.”

”Jørgen Poulsen var da også i modvind, *erkendte han selv bagefter*.”

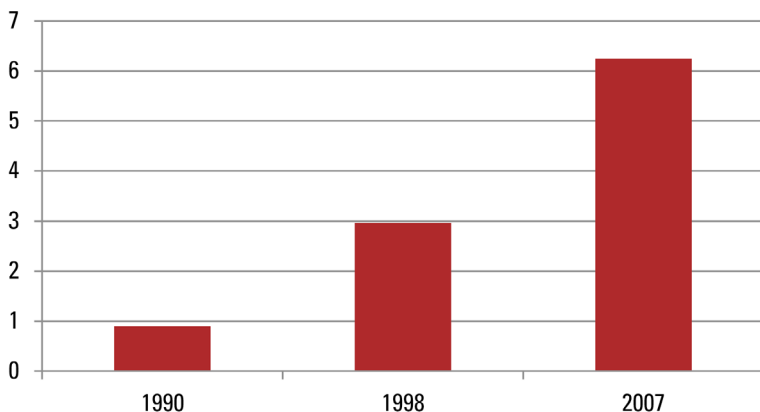
”Ellemann vandt første valgduel”, *Politiken* 1998 (mine fremhævelser)

Disse helt korte tidsmarkører har samme kontinuerlige funktion som de længere. De skiller sig imidlertid ud ved at knytte sig til journalistens personlige insider-information, som er opbygget gennem samtaler med de debatterende politikere eller andre magtfulde kilder i forbindelse med dækningen af debatten. At tale om, hvad der er foregået inden eller efter debatten, indikerer således et elitært fællesskab mellem journalist og politiker, som yderligere næres ved konsekvent manglende information om detaljerne omkring disse insider-ordvekslinger. Det fremgår fx aldrig, under hvilke omstændigheder samtalerne er foregået – om det for eksempel var et officielt interview eller en uofficiel samtale.

Disse tidsmarkører, der peger fra få minutter til flere måneder tilbage, har en narrativ funktion: Ved at binde debatten sammen med aspekter af den generelle valgkamp, eller politik mere gene-

relt, signalerer journalisten, at debatten ikke har en større selvstændig betydning, men primært får sin betydning set i lyset af den samlede valgkamp. En bevægelse, der alene er båret af baggrundsinformationerne. Stigningen i mængden af baggrundsinformationer i analyseperioden har altså den klare effekt, at betydningen af debatterne som selvstændige begivenheder nedtones, samtidig med at betydningen af valgkampen som en sammenhængende historie understreges.

Mængden af baggrundsinformationer har været i kraftig stigning i analyseperioden. Figur 2 afslører således en stigning fra knap en procent af hele artiklen i 1990 til over seks procent i 2007 – altså mere end en seksdobling.

FIGUR 2: Vækst i mængden af baggrundsinformation (gennemsnit af de tre aviser)⁵

Inddragelse af eksterne kilder

Et af de konkrete baggrundselementer, der er tydeligst i vækst over de fire valgkampe, er brugen af eksterne kilder – enten andre politikere eller eksperter, som journalisten inddrager for at forklare baggrunden for, eller de mulige implikationer af, en ordveksling.

Et eksempel herpå er reportagen ”Khader bøjer sig – peger klart på Fogh” fra *Politiken* i 2007, hvor hele 41 procent består af baggrundsinformation. Mængden af baggrundsinformation er her så massiv, at reportagen til forveksling ligner en analyse. Karakteristisk for den er i øvrigt, at den er skarpvinklet – med Hallins begreb ”packaged”. Skarpvinklingen ligger i, at journalisten har udvalgt en enkelt observation fra debatten, som hele reportagen tjener til at fremhæve. Denne ene udvælgelse er et citat af Naser Khader om, at han har valgt at pege på Anders Fogh Rasmussen som ”kongelig undersøger”. Da Khader på dette tidspunkt i valgkampen blev tolket som tungen på vægtskålen i de parlamentariske forhandlinger, var denne udmelding opsigtsvækkende – og dermed oplagt at udvælge og fremhæve reportagens pointer ud fra. For at aktualisere og dramatisere Khaders udmelding vælger journalisten i sin baggrundsinformation at fremhæve den konflikt, der ligger bag udmeldingen, nemlig kritikken af partiets valgkamp. Som repræsentant for denne kritik vælger journalisten Asger Aamund:

”Og i går gik erhvervsmanden Asger Aamund – der var en af idémændene bag Ny Alliance – i medierne med en voldsom kritik af partiets valgkamp og af de uklare meldinger om, hvad der skal ske efter valget. ”Jeg vil sige det meget kort. Hvis de melder ud i morgen eller overmorgen, at de peger på Fogh som statsminister, så får de min stemme. Men gør de det ikke inden valgdagen, så får de den ikke”, sagde Asger Aamund til Berlingske Tidende i går.”

Det er karakteristisk for de skarpvinklede reportager, der bygger på ganske få observationer fra debatten, at der bruges meget baggrundsinformation. Årsagen er logisk: Når journalisten baserer reportagen på en enkelt observation eller to, er der ikke nødvendigvis så mange oplysninger inden for debatten, der tjener til at fremhæve denne vinkel. Dermed bliver inddragelsen af baggrundsinformation, fx i form af ekspertkilder, oplagt.

Baggrundsinformation, og ikke mindst inddragelsen af eksterne kilder, fremstår ved første øjekast som neutrale informationer med det pædagogiske formål at højne læserens forståelse af en debat, som for den almindelige læser kan forekomme uoverskuelig (Lemert 1991: 39). Men jo længere journalisten fjerner sig

fra de ordvekslinger, der rent faktisk fandt sted under debatten, jo mere tipper den fine balance mellem objektivitets- og reporteridealet. Med den store grad af baggrundsinformation bliver journalisten så fortolkende, at reportagen til forveksling kan ligne en analyse.

Min undersøgelse viser også, at udvælgelsen og inddragelsen af ekspertkilder kan tone artiklen politisk. Et tydeligt eksempel på det ser vi i *Jyllands-Postens* reportage ”Opgør om boligskat” fra 2007 fra debatten mellem Helle Thorning-Schmidt og Anders Fogh Rasmussen – en debat, der dækkes af alle tre aviser. I alle aviser udvælger journalisterne den samme udtalelse fra Helle Thorning-Schmidt: at hun ikke vil sætte skatterne op, hvis hun kommer til magten. I *Politiken* og *Berlingske Tidende* står udsagnet som konstaterende gengivelser, mens *Jyllands-Postens* tre reportagejournalister beslutter at grave i *validiteten* af udtalelsen. Det gør de ved i en baggrundsinformation at fastslå, at udtalelsen er i direkte modstrid med Socialdemokratiets samarbejdspartiers udmeldinger om samme:

”Samtlige partier i det sandsynlige parlamentariske grundlag bag en S-ledet regering har *ellers* fremsat forslag om at lade boligskatterne stige – De Radikale, SF og Enhedslisten. For nylig har Thorning desuden sagt, at ”alt er i spil” – også boligskatterne i en kommende skattereform. [...] Både R, SF og Enhedslisten lægger op til at hente flere penge til statskassen fra erhvervslivet.”

Opgør om boligskat, *Jyllands-Posten* 2007

Ordet ”ellers” markerer her baggrundsinformationens intention: at gøre opmærksom på de problemer, Socialdemokratiet vil få med deres samarbejdspartier ved ikke at sætte skatterne op. Samtidig får journalisten skudt en socialdemokratisk selvmodsigelse ind – nemlig at Helle Thorning-Schmidt tidligere har sagt det modsatte, at ”alt er i spil” – også boligskatterne. Som yderligere belæg for det urealiserbare i Socialdemokratiets plan har journalisterne kontaktet De Radikales næstformand Morten Østergaard, der bekræfter, at hans parti stadig er uenig med Socialdemokratiet i forhold til ejendomsværdiskatterne. Journa-

listerne bruger altså en ekstern politisk kilde til at så tvivl om troværdigheden af Thorning-Schmidts udtalelse.

Da valgreportagens mål er at informere om, hvad der er sket i den konkrete debat, og principielt intet andet, er inddragelsen af eksterne eksperter et tydeligt genrebrud. Netop på grund af reportagens gengivende karakter kan den almindelige læser ikke forventes at gennemskue intentionen bag inddragelsen af eksperterne. Eksperternes udtalelser fremstår her umiddelbart som tilstræbt objektive udsagn, der skal komme med en neutral analyse af debatten, men har i virkeligheden en funktion som belæg for *journalistens opfattelse* af debatten. Netop fordi ekspertudsagnene er indlejret i en ikke-subjektiv kontekst, som nyhedsjournalistik jo er, forstærkes deres overbevisende effekt – jf. Roderick P. Harts pointe om, at retorik, i forståelsen persuasiv kommunikation, er mest magtfuld, når man ikke lægger mærke til den (Hart 1997: 204).

Motivspekulationer som kritisk, analytisk praksis

Når baggrundsinformationen er specifikt møntet på politikerne, handler journalistens refleksioner altid om, *hvorfor* politikerne siger eller gør, som han/hun gør. Altså om de *motiver*, der ligger bag debattens udtalelser. Og netop omtalen af politikernes motiver, motivspekulationer, er blevet en integreret del af journalistens rapporter fra debatterne.

Et eksempel fra *Politikens* dækning af en debat mellem Lars Løkke Rasmussen og Helle Thorning-Schmidt fra 2011 lyder således:

“Begge kandidaterne kom til duellen med ubehagelige personsager i pressen inden for de seneste dage. Løkke havde været en tur i Grøften i Tivoli frem for et Venstrearrangement, og Helle Thorning-Schmidts skattesag indledte duellen. Sagen har ikke stor substantiel tyngde, men kan presse Thornings troværdighed, hvis tidligere skattesag og leasing af bil i udlandet er flere eksempler på, hvor vælgerne kan sætte spørgsmålstegn ved, om Thorning

selv lever efter det socialdemokratiske princip om, at de bredeste skuldre skal bære. Derfor var det nok ikke tilfældigt, at Thorning understregede, at hun er en ægte socialdemokrat, der kommer fra Ishøj og ved, hvad et pendlerkort koster til København.”

”Statsministerduel om midtervælgerens økonomi”, Politiken 2011

Citatet består af to komponenter. De første tre perioder er ren baggrundsinformation, hentet uden for debatten, mens de sidste to er journalistens gengivelse af Helle Thorning-Schmidts udtalelser; dels at hun kommer fra Ishøj, dels at hun ved, hvad et pendlerkort koster. Disse udtalelser fra debatten kobler journalisten med baggrundsinformationens eksterne fakta via sætningen: ”Derfor var det nok ikke tilfældigt, at ...” Koblingen synes logisk: Helle Thorning-Schmidts motiv er at fremhæve sin folkelighed, *fordi* nogle dårlige sager i medierne har givet vælgerne indtryk af, at hun ikke er folkelig.

De fleste motivspekulationer er bemærkelsesværdigt ens fremført i reportagerne. Som i eksemplet med Helle Thorning-Schmidt og hendes motiv om at fremstå folkelig består motivspekulationerne af tre komponenter: 1) Politikerens udtalelse til debatten, 2) journalistens refleksion over, hvilket motiv der ligger bag politikerens udtalelse, samt 3) ord, der markerer sammenhængen mellem disse tre komponenter. Motivspekulationens anden komponent, refleksionen over politikerens motiv, har – som i eksemplet med Helle Thorning-Schmidt – ofte form af baggrundsinformation.

Motivspekulationens første komponent er selve politikerens udtalelse, som i princippet er verificérbar information: Hvis debatten var blevet optaget, ville udtalelsen fremgå af optagelsen. Jeg kalder denne komponent A. Motivspekulationens anden komponent, journalistens antagelse om motivet, kalder jeg komponent B. En typisk motivspekulation kan altså sættes på følgende enkle formel:

Motivspekulation = X siger A fordi B.

De fleste motiver i reportagerne kan koges ned til denne simple bevægelse, der dog kan antage flere former. Sætninger, hvor motiverne (B) udfoldes, kan begynde med udtalelsen (A) for herefter at glide over i det politiske motiv. Journalistens konstatering af politikerens motiv (B) samt baggrunden for at nå dertil (A) er en måde at kile et *strategisk* niveau ind i dækningen på: Ved at opstille et mål/en intention (B) og et middel/en udførelse (A) skaber journalisten et rum, han kan udfylde med sin kommunikationsstrategiske såvel som politisk analytiske ekspertise. Her kan han demonstrere sin evne til kritisk refleksion og dermed indfri den nyhedsjournalistiske intention om at kritisere magthaverne – at agere demokratiets vagthund (Bro 2008; Skovsgaard 2010; Albæk 2015). Rummet mellem mål/intention og middel/udførelse giver reportagerne et kraftigt analytisk præg. Til tider så massivt, at de til forveksling ligner analyser. Jeg har forhåbentlig nu fastslået relationen mellem politikerens udtalelse (A) og det politiske motiv (B).

En tredje komponent i motivspekulationen mangler dog stadig, nemlig forbindelsesleddet mellem A og B. Reportagen ”Dans om dronningerunde” fra *Politiken* 2007 rummer det hyppigst brugte forbindelsesled, nemlig verbet ”forsøger”:

”Med en direkte appel til vælgerne om, at intet er afgjort, *forsøgte* statsminister Anders Fogh Rasmussen under valgkampens sidste tv-debat at styre uden om diskussionen om en dronningerunde. [...]”

Ud fra formlen for motivspekulation er det politiske motiv (B) her, at Fogh vil styre uden om diskussionen om en dronningerunde. Udtalelsen (A) er hans appel til vælgerne om, at intet er afgjort. Forbindelsesleddet mellem B og A er verbet ”forsøger” (der ofte også kan antage former som ”prøver” eller ”bestræber” i betydningen en bestræbelse på at indfri et defineret mål). Når politikerens *forsøger* på noget, vinkler journalisten den politiske udtalelse ud fra motivet som bagvedliggende parameter. Det skyldes, at man, når man forsøger noget, har et fast, veldefineret mål, som man vil opnå for at indfri motivet. I mange motivspe-

kulationer bruges verbet ”forsøger” altså som forbindelsesled mellem B og A. Et andet eksempel fra samme reportage lyder:

”Men Fogh *prøvede* at reducere spørgsmålet om dronningerunde til en diskussion om »teknik«.”

Her forbinder verbet ”prøvede” motivet B (samme motiv som i forrige citat – nemlig at Fogh ikke vil tale om en mulig dronningerunde) med udtalelsen A – at Fogh reducerer spørgsmålet til et spørgsmål om teknik. I begge disse citater filtreres Foghs udtalelse gennem journalistens egen opfattelse af, *hvorfor* Fogh siger, som han gør: i begge tilfælde, fordi han vil undgå at tale om en evt. dronningerunde. Der er her tale om en inferens, som med I.S. Hayakawas definition lyder som ”[noget] for afsenderen ukendt, som ræsonneres ud fra noget for afsenderen kendt” (Hayakawa 1978: 34). Når journalisten infererer, fortolker/bedømmer han ikke eksplicit, men hans *iagttagelse* transformeres til en *opfattelse*.

Ved begge gange at vinkle Foghs udtalelser ud fra dette motiv om ikke at ville tale om dronningerunde præsenterer journalisten sin tolkning – motivspekulationen – som det vigtigste perspektiv over for læseren. Den politiske debat underlægges hermed *journalistens* opfattelse af forløbet, hvilket medvirker til det fokusskifte fra politiker til journalist, som både Patterson og Hallin omtaler (Patterson 2002: 74; Hallin 1994: 145). Ud over verbet ”forsøger” bruges også ordet ”derfor” til at forbinde udtalelse og motiv. Det ser vi blandt andet i følgende eksempel fra *Politikens* reportage ”Helle satte hårde stød ind – men Anders slog tilbage” fra 2007:

”Det socialdemokratiske angreb var *et helt bevidst forsøg på* at få velfærden højere op på dagsordenen i valgkampens slutspurt. *Derfor* gentog hun også anklagen om, at regeringen har nedprioriteret velfærden for at bruge pengene til skattelettelser.”

Ordet har samme funktion som verbet ”forsøger” (som i øvrigt også indgår i dette eksempel), nemlig at indlede den udtalelse (A),

der skal indfri B. Går vi tilbage til formlen, kan eksemplet illustreres således:

A (det socialdemokratiske angreb) var et bevidst forsøg på B (at få velfærden højere op på dagsordenen) – *derfor* A (gentagelse af angreb): A var et bevidst forsøg på B, derfor A.

Hvor ordet "derfor" i ovenstående eksempel markerer bevægelsen mellem udtalelsen og baggrundsinformationen, bruges ordet andre gange til at markere kommunikationsstrategiske motiver, der er hentet inden for debatten: Altså politiker X siger noget, og *derfor* siger politiker Y, som han gør. Reportagerne viser adskillige eksempler på, at tegn-årsag-bevægelsen mellem A og B markeres med bindeord som "derfor", et tilbagevisende "det" eller lignende. For eksempel "*Det fik Thorning* til at gentage ...", (ibid.) eller "*Dét* kom ikke helt bag på Venstre-formanden, som havde tilrettelagt et hurtigt modangreb ..." ("Valgflæsk i kødbyen", Berlingske Tidende 1998). Disse små ord markerer en tegn-årsagsbevægelse og fortæller dermed en sammenhængende og ofte underholdende historie om politikernes retoriske interaktion under debatten. En historie med journalisten som dominerende fortæller.

Konklusion

Det rum for personlig udfoldelse, som reportagen rummer, skal begrænses til et personligt præg og ikke direkte fortolkninger og vurderinger, lyder genrekravet til en reportage, jf. afsnittet om reportagen som skizofren genre.

Min undersøgelse viser, at dette krav ikke overholdes. At valgreportagen i de trykte aviser er blevet en sjælden genre forekommer både logisk og uundgåeligt i lyset af genrens udvikling i perioden 1990-2011. Den svære balancegang mellem at informere tilstræbt objektivt og bidrage med personlige observationer er tippet, og i de seneste valgkampe er journalistens egen politiske viden blevet styrende for dækningen af debatterne. Analytiske elementer som baggrundsinformationer, inddragelse af eksterne kilder og motivspekulationer har udvandet genrens gengivende kerne ved

at flytte fokus væk fra udgangspunktet, nemlig debattens indhold. De analytiske elementer er, set ud fra et genreperspektiv, fremmedlegemer i valgreportagen. Fremmedlegemer med den fællesnævner, at de alle er resultat af journalistiske fortolkninger og refleksioner og dermed mere handler om, hvad journalisten *tænker* om debatten, frem for hvad der rent faktisk *foregår* under debatten. Denne analytiske praksis tjener det prisværdige pædagogiske formål at sætte den politiske begivenhed og de politiske udtalelser ind i en sammenhæng. Men udvælgelsen af baggrundsinformationer er naturligvis subjektiv og understreger dermed *journalistens* opfattelse. Da nyhedsjournalister generelt har en omfattende politisk viden, vil motivspekulationerne ofte være kvalificerede gæt. Men ikke desto mindre gæt, der uundgåeligt vil være farvet af journalistens personlige, redaktionelle og politiske profil. Det er derfor min vurdering, at reportagegenrens rum for personlige observationer langt overskrides gennem denne analytiske praksis.

Ophøjelsen af journalisten til ekspert frem for formidler kan føres tilbage til journalistens intention om at kritisere magthaverne (Albæk m.fl. 2015). Denne indgroede skepsis over for magthavere er en del af nyhedsjournalistens identitet, som journalisten tilsyneladende ikke lægger fra sig, selvom formålet ikke lægger op til dette kritiske perspektiv. Modsat det lidt tunge, deskriptive arbejde, som dækningen af en debat er, giver fokus på strategi og motiver prestige i branchen og den selvudnævnte ekspertstatus af politisk *medspiller*.

Gennem det kritiske perspektiv demonstrerer journalisten således over for politikerne, læserne og ikke mindst journalistkollegaerne, at hun forstår det politiske spil og ikke uden videre accepterer politikernes budskaber som idealistiske ytringer. Men de analytiske betragtninger trækker valgreportagen længere og længere væk fra sit udgangspunkt, nemlig gengivelsen af debatten. Når behovet for gengivelsen reelt bortfalder, og politikerens mere eller mindre skrives ud af teksten, når journalistens tekst bliver så autonom, at den kun ganske svagt bygger på debatten, ja, så begynder valgreportagen at overflødigøre sig selv. Min vurdering er derfor, at tiden er løbet fra den klassiske valgreportage, "journalistikkens urform". Snart vil denne genre sandsyn-

ligvis slet ikke være at finde i de trykte medier, men udelukkende på internettet.

De subjektive formidlingsmekanismer, jeg i denne artikel har peget på, vil dog også være fremherskende i internettets reportager såvel som i andre typer af nyhedsartikler. Det er derfor mit håb, at kendskabet til greb som inddragelse af baggrundsinformation, eksterne kilder og motivspekulationer kan være værdifuldt i afkodningen af subjektivitet i nyhedsjournalistik generelt.

REFERENCER

- Albæk, Erik, Van Dalen, Arjen, Pihl-Thingvad, Signe, Skovsgaard, Morten og De Vresse, Claes (2015): *Den danske journalist: Værdier, produktion, indhold*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Bech-Karlsen, Jo (2000). *Reportasjen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hackett, Robert A., and Yuezhi Zhao (1998). *Sustaining Democracy? Journalism and the Politics of Objectivity*. Edited by Richard S. Grunewald, *The Culture and Communication in Canada Series* Toronto: Garamond Press Ltd.
- Hallin, Daniel C. (1994). *We keep America on top of the world: Television journalism and the public sphere*. Edited by James Curran, *Communication and Society*. London: Routledge.
- Hart, Roderick P. (1997). *Modern Rhetorical Criticism*. Needham Heights: Allyn and Bacon.
- Jønch-Clausen, Heidi (2010). "Fra slag i bolledejen til kontraktjournalistik". *Journalistica*, nummer 2, s. 100-119.
- Jønch-Clausen, Heidi (2014). *Kamppladser og kommandorum*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Kovach, Bill, and Tom Rosensteil (2001). *The Elements of Journalism*. New York: Three Rivers Press.
- Lemert, B. James, William R. Bernstein, James M. Rosenberg, and Karl J. Nestvold (1991). *News Verdicts, the Debates, and Presidential Campaigns* New York: Praeger.
- Møller Hansen, Kasper og Kosiara-Pedersen, Karina (red.) (2014): *Folketingsvalget 2011 i perspektiv*. København: Djøf Forlag.
- Patterson, Thomas (2002). *The Vanishing Voter – Public Involvement in an age of Uncertainty*. New York: Alfred A. Knopf.
- Roksvold, Thore (red.) (1997): *Avisjangler over tid, Studier i sprog og sjanger*. Fredriksstad. Institutt for journalistikk.

- Schudson, Michael (2003). *The Sociology of News*. Edited by Jeffrey C. Alexander, *Contemporary Societies* New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Kleis Nielsen, Rasmus og Schrøder, Kim: Danskernes brug af nyhedsmedier 2013. Roskilde Universitet: Center for Magt, Medier og Kommunikation.
- Steenen, Steen (2009). *Stedets sjanger – om moderne reportasjefjournalistik*. Kristiansand: IJ Forlaget.
- Svith, Flemming. 2011. *Nyhedsjournalistik – Bedre end sit rygte?*, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, Aarhus.
- Politiken den 15. juni, 2015: politiken.dk/indland/politik/folketingsvalg2015/ECE2695786/venstre-kandidater-angriber-pressen-i-laderthorning-slippe/
- Videnskab.dk, 21. januar 2011
www.videnskab.dk/blog/er-medierne-bla-lejesvende
www.mediawatch.dk/Statistik/Laesertal_avis/

NOTER

- ¹ Journalister og redaktører benægter som regel dette og betoner, at tilstræbt objektivitet stadig er deres vigtigste formidlingsideal. (Jønch-Clausen og Lyngbye, 2007; Skovsgaard 2010; Albæk m.fl. 2015).
- ² Undersøgelsen var del af mit ph.d.-projekt "Kampplads og kommandorum – en retorisk analyse af valgreportagens retorik", som jeg afleverede i 2012, og som blev udgivet i 2014.
- ³ I min ph.d.-afhandling, som denne artikel bygger på, peger jeg på flere årsager, bl.a. fremvæksten af bløde featureagtige valgreportager, hvor politiske udtalelser stort set ikke figurerer, da underholdningsværdien i disse er prioriteret langt højere end informationsværdien.
- ⁴ Der er en klar sammenhæng mellem baggrundsinformation, forklaring og analyse, da baggrundsinformation tjener en forklarende og analyserende funktion. Dermed befinder forklaring og analyse sig på et andet, mere overordnet niveau. Jeg vælger dog i denne artikel at fokusere på baggrundsinformationer som forklaringens/analysens byggesten, da disse er meget konkrete og let identificerbare i modsætning til forklaring og analyse, der efterhånden udgør et selvstændigt genstandsfelt inden for nyhedsjournalistikforskningen, jf. fx Svith 2011.
- ⁵ Søjlerne viser udviklingen i den gennemsnitlige andel baggrunds-

information per artikel for alle aviserne i hvert af de tre valgår. Når 2011-valgkampen ikke er medtaget, skyldes det, at materialet (antallet af reportager) udgør et for spinkelt grundlag at lave statistik på.